

Науково-краєзнавча експедиція «Історико-культурна спадщина Хмельниччини: проблеми збереження»

30–31 жовтня 2017 року відбулася науково-краєзнавча експедиція «Історико-культурна спадщина Хмельниччини: проблеми збереження», присвячена 80-річчю утворення Хмельницької області та 10-річчю надання Національній спілці краєзнавців України статусу творчої. Її метою стало вивчення досвіду роботи краєзнавців Хмельниччини, зокрема в галузі шкільного краєзнавства, та привернення уваги громадськості до питань дослідження і збереження культурного надбання краю.

Активну допомогу в організації і проведенні експедиції надавала Хмельницька обласна організація НСКУ та місцева влада, зокрема Хмельницька обласна державна адміністрація, Старосинявська, Летичівська, Старокостянтинівська районні державні адміністрації, міська влада Старокостянтинова. У експедиції взяли участь представники керівництва Спілки, члени Президії та Правління, голови декількох обласних організацій (зокрема, Хмельницької, Київської, Житомирської) тощо.

Маршрут експедиції: Київ – село Пасічна – село Пилява – Меджибіж – Летичів – Старокостянтинів – Самчики – Київ.

Перед учасниками експедиції були поставлені наступні завдання:

- ознайомитися з пам'ятками культури та громадськими музеями Старосинявського району;
- вивчити стан шкільного краєзнавства на Хмельниччині на прикладі шкіл у селах Пасічна та Пилява Старосинявського району;

– відвідати у селі Пилява історичні місця, пов'язані з козацькою добою української історії;

– оглянути музейну експозицію Державного історико-культурного заповідника «Межибіж»;

– обговорити з краєзнавчим активом області перспективи розвитку краєзнавства Хмельниччини, відзначити активістів краєзнавчого руху області;

– оглянути пам'ятки історії та культури національного значення у місті Старокостянтинів;

– екскурсійна подорож по Державному історико-культурному заповіднику «Самчики».

У перший день експедиції, 30 жовтня, на кордоні Старокостянтинівського та Старосинявського районів делегацію краєзнавців із хлібом та сіллю зустріли керівництво району, учнівська молодь, громадськість, керівники місцевого державного дослідного господарства «Пасічна».

Ознайомившись із історією Старосинявського району учасники заходів відвідали Пасічнянський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I–III ступенів, технологічний ліцей». І не випадково, адже історія шкільництва села Пасічна сягає 1865 року, коли в селі стараннями сільської громади, духовенства, землевласників було відкрито одну з найперших церковно-парафіяльних шкіл у краї. Члени науково-краєзнавчої експедиції на подвір'ї навчального закладу вшанували пам'ять борців за волю і незалежність України, зокрема уродженців Старосинявського району, які загинули борючись рубежів на Сході України: Олександра Романенка (19.08.2014 р.), Олексія Герегу (08.06.2015 р.), Романа Сологуба (23.04.2016 р.) та Вадима Шала-

товського (05.09.2014 р.), поклали живі квіти до меморіальних дошок Вадима Шалатовського та Романа Юзви – випускників Пасічнянської школи. Учні, вчителі, батьки радо зустрічали гостей. Директор школи Руса Тетяна Василівна презентувала навчальний заклад, який включено до Всеукраїнського проекту Міністерства освіти та науки України як «Школа козацької педагогіки». Під час візиту гості ознайомилися з впровадженням козацької педагогіки, змістом та формами освіти, складовими науково-патріотичного виховання; відвідали спортивно-оздоровчий комплекс «Самсон», музей «Знатних земляків» та музей-кімнату історії села Пасічна. Прізвища гостей були внесені до реєстру почесних гостей навчального закладу із врученням відповідних сертифікатів.

Наступним пунктом зупинки членів експедиції стало село Пилява, неподалік якого за даними історичних джерел відбулася битва під проводом Богдана Хмельницького. Змістовною та наповненою історичними фактами була екскурсія стінами місцевої школи. Директор Яловчук Вадим Васильович презентував навчальний заклад як школу сприяння здоров'ю і козацькому гарту, ознайомив краєзнавців із експозицією артефактів часів козаччини, які були віднайдені жителями села. Члени делегації відвідали кабінет молоді Січі, прослухали інформацію про історію закладу, його досягнення та плани на май-

бутнє. Присутніх вразила постійно діюча виставка фотографа-монументаліста Р. Теліпського, який залишив на згадку про свій візит ексклюзивні світлини з місць козацької слави. Цікаве було спілкування з педагогами та учнями школи.

Науково-краєзнавча експедиція вдалася і до науково-практичних досліджень. На теренах кладовищ сіл Олексіївка та Пилява було оглянуто кам'яні козацькі хрести на місці ймовірних козацьких поховань. Дослідження цього аспекту в майбутньому, можливо, поставить крапку на дискусії щодо локалізації місця Пилявецької битви. Після науково-практичної складової

члени експедиції вшанували пам'ять козаків-звитяжців покладанням квітів та вінків на курган Козацької слави і до могили Уманського полковника Івана Ганжі.

Всім учасникам експедиції, працівники райдержадміністрації на чолі з головою Русим Ігорем Петровичем (якому Національна спілка краєзнавців України висловлює особливу подяку) вручили набір видань місцевих краєзнавців із серії «Славетна Старосинявщина», світлини з кургану Козацької слави, а також символічні торбинки із землею з поля переможної Пилявецької битви.

Цього дня, вже після заходу сонця, краєзнавці завітали до Меджибожа, відвідали Державний історико-культурний заповідник «Межибіж», де ознайомилися з ходом реставрації палацу Сенявських – складової частини комплексу пам'яток національного значення, ініціатива порятунку якого від руйнування належить академіку НАН України Петру Троньку. Під час екскурсії музеями Меджибізької фортеці, яку проводив заступник директора Ігор Западєнко, краєзнавцям були показані як вже відомі, так і нещодавно оновлені експозиції та виставки, а також предмети, які щойно надійшли до фондів. Серед найцікавіших – пам'ятна монета Національного банку України «80 років Хмельницькій області»,

на реверсі якої зображено замкову церкву св. Миколая. Це перше в історії зображення пам'яток Меджибізької фортеці на грошах. Найунікальнішим надходженням є щойно знайдена археологами на території фортеці металева печатка Київської митрополії, яка за попередніми оцінками датується 1090-ми роками, тобто раніше першої письмової згадки про Меджибіж (1146 р.).

У ході спілкування з представниками місцевої влади та заповідника керівник експедиції, голова НСКУ Олександр Реєнт відзначив результати діяльності Хмельницької обласної організації Спілки у краєзнавчій та видавничій роботі: «Не лише її чисельність, найбільша в Україні, не тільки кількість конференцій та круглих столів, але й якість досліджень та розвідок відрізняє хмельничан. Коли правління спілки отримує нові видання з регіонів, я радю кількості матеріалів – але насамперед запитую, чи є серед них цікаві теми, оригінальні матеріали? У хмельничан вони завжди є». А голова Хмельницької обласної організації НСКУ, доктор історичних наук, професор Лев Баженов наголосив, що Меджибіж, завдяки Державному історико-культурному заповіднику, разом із Хмельницьким і Кам'янцем-Подільським є тим центром, де зосереджується робота краєзнавців, науковців та музейників.

У Меджибожі учасники експедиції поспілкувалися із головою Летичівської райдержадміністрації Іриною Матлаєвою та начальником відділу освіти, молоді, спорту та культури райдержадміністрації, головою районної організації Національної спілки краєзнавців України Світланою Коржик. Звертаючись до краєзнавців, Ірина Дмитрівна відмітила важливу роль краєзнавчих досліджень, їх значення у житті підростаючого покоління, розповіла про здобутки району в процесах децентралізації, розкрила важливу роль туризму в популяризації пам'яток історії та культури.

Цього дня голова НСКУ Олександр Реєнт відзначив краєзнавців спілчанськими відзнаками, зокрема голову Летичівської районної організації НСКУ Світлану Коржик – Подякою.

Другий день (31 жовтня) краєзнавчої експедиції на Хмельниччину розпочався у Летичеві. Краєзнавці мали змогу оглянути Санктуарій Летичівської Богородиці, почути розповідь про його більш, ніж 400-річну історію, традиції та сучасний розвиток від отця Адама Пшивускі – настоятеля римсько-католицької парафії Внебовзяття Пресвятої Діви Марії в смт. Летичів та хранителя Санктуарію (з 2003 року).

Далі краєзнавці завітали до Старокостянтинова, де у виконавчому комітеті міської ради відбувся їх урочистий прийом. Міський голова Микола Мельничук привітав учасників експедиції, розповів про діяльність міської влади щодо відновлення замку князів Острозьких, збереження сторожової вежі Домініканського кляштору, про реконструкцію Меморіального комплексу та встановлення у місті пам'ятника Тарасу Шевченку. Під час цього візиту було обговорено подальшу співпрацю Старокостянтинівської міської ради, громади міста, місцевого осередку краєзнавців (голова – Скрижевська Тетяна Михайлівна) із Національною спілкою краєзнавців України, її Хмельницькою обласною організацією, зокрема у питаннях збереження та відновлення історико-культурної спадщини Старокостянтинова. Було порушено проблему популяризації історії міста на всеукраїнському рівні, вивчення його маловідомих сторінок: діяльність Костянтинівської

академії у 1599 році, перебування та діяльність у місті першодрукаря Івана Федорова у 70-х роках XVI століття, а також про гурток переписувачів книг, який діяв при Свято-Троїцькій церкві наприкінці XVI століття.

Голова Спілки Олександр Реєнт відзначив активну позицію міського голови Миколи Мельничука у питанні дослідження історії міста та надання всебічної підтримки у проведенні науково-практичних історико-краєзнавчих конференцій, подальшому дослідженні і популяризації минувшини древнього Старокостянтинова та Південно-Східної Волині загалом. Позитивна оцінка розвитку краєзнавчого руху в Старокостянтиніві пролунала з вуст голови Київської обласної організації НСКУ, професора Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, доктора історичних наук Григорія Савченка, від начальника Управління контролю у сфері вищої освіти Державної інспекції навчальних закладів України, доктора історичних наук Юрія Телячого та інших науковців.

Далі відбулася екскурсія визначними місцями Старокостянтинова. Учасники експедиції відвідали Меморіальний комплекс, Пантеон пам'яті жертв голодомору, пам'ятник Т.Г. Шевченку, замок князів Острозьких. На завершення візиту голова НСКУ Олександр Реєнт вручив міському голові Миколі Мельничуку та голові міської організації Спілки Тетяні Скрижевській подяки за активну науково-дослідницьку та просвітницьку діяльність у популяризації історії рідного краю.

Краєзнавча експедиція завершилася візитом до Державного історико-культурного заповідника «Самчики». Цікаву та пізнавальну екскурсію палацово-парковим ансамблем провів засновник та багаторічний директор заповідника Олександр Пажимський.

Національна спілка краєзнавців України відзначає особливу активність та результативність роботи Хмельницької обласної організації і дякує їй, а також органам місцевої влади, за організацію та проведення науково-краєзнавчої експедиції.

*Огляд підготовлено за матеріалами прес-служб Національної спілки краєзнавців України, Хмельницької обласної державної адміністрації, Старосинявської райдержадміністрації, ДКЗ «Межибіж», Летичівської райдержадміністрації, Виконкому Старокостянтинівської міської ради.
Фото Олексія Лунандіна.*